

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

"גור בארץ הזאת" (בראשית כו, ג) – בעקבות הרב מרדכי אלתר, הרבי מגור

בית הרב קוק, ישיבת "שפת אמת", בית הכנסת "זהרי חמה", תלמוד תורה "עץ החיים", בית המדרש הישן ומוסדות קהילת גור, המרכז העולמי של חסידות בעלז

"וכן הוא באמת דעתי, אשר מצוות יישוב ארץ ישראל איננה דבר התלוי בזמן, רק ביכולת ובאפשרות – ולכן גם עתה צריכים להשתמש באפשרות של עכשיו ולעבוד בכל עוז, כי בריבוי העולים החרדים לארץ ישראל תגדל השפעתם שמה, וזה יגרום שמירת קדושת הארץ"

(**"אמרי אמת"**, אוסף מכתבים, מכתב נ"ח, ורשה פולין, תרצ"ז)

צילומים: ארכיון "גנזך קידוש השם" בבני ברק אלא אם נכתב אחרת

מאת: **רחל יוד**

עיבוד ועריכה: **רונית בין**

עריכה לשונית: **אפרת חבה**

תשע"ז, 2017

רחוב הנביאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידה"א – inbalba@education.gov

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים לאתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות שבו, הוא באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

פנימי, לא להפצה

"גור בארץ הזאת" (בראשית כו, ג) – בעקבות הרב מרדכי אלתר, הרבי מגור

בית הרב קוק, ישיבת "שפת אמת", בית הכנסת "זהרי חמה", תלמוד תורה "עץ החיים", בית המדרש הישן ומוסדות קהילת גור, המרכז העולמי של חסידות בעלז

"וכן הוא באמת דעתי, אשר מצוות יישוב ארץ ישראל איננה דבר התלוי בזמן, רק ביכולת ובאפשרות – ולכן גם עתה צריכים להשתמש באפשרות של עכשיו ולעבוד בכל עוז, כי בריבוי העולים החרדים לארץ ישראל תגדל השפעתם שמה, וזה יגרום שמירת קדושת הארץ"

(*"אמרי אמת"*, אוסף מכתבים, מכתב נ"ח, ורשה פולין, תרצ"ז)

ירושלים, פנים רבות לה. המגוון האנושי, התרבותי, הדתי והעדתי יוצר בעיר מרקם ייחודי. בירושלים, חצרות חסידיות רבות, וגם הן מעניקות לעיר נופך של ייחודיות שלא תמצא במקום אחר. בין החצרות שבעיר חצרות שתי החסידויות הגדולות: חסידות גור וחסידות בעלז, אשר למתבונן מבחוץ, הן נראות זהות וקשה עליו לראות את הייחודיות של כל אחת מהן.

חסידות גור הייתה החסידות הגדולה ביותר בפולין לפני פרוץ השואה. הרב מרדכי אלתר, שנודע בכינויו "אמרי אמת", היה ידוע באהבתו ובחיבתו לארץ ישראל, לירושלים ולמצוות יישוב ארץ ישראל. הוא עודד את הסרים למרותו לעלות לארץ ישראל ולהתיישב בה, ועודד את אלו שלא יכלו לעלות, לרכוש לפחות פיסת נדל"ן ולגאול את אדמות הארץ.

הרב מרדכי אלתר, הרבי מגור (תרכ"ו-תש"ח, 1866-1948) נולד לאביו, אדמו"ר **חסידות גור** ובעל ה"**שפת אמת**" (קובץ דרשות חסידיות על התורה לפי סדר פרשות השבוע והמועדים) בגורא, הסמוכה לוורשה שבפולין. עם פטירת אביו בשנת תרס"ה (1905), החל להנהיג את העדה, וזו גדלה לממדים אדירים. בחודש אייר תרפ"א, 1921, ביקר הרבי לראשונה בארץ ישראל. במסעו זה, הוא ביקר בחברון ובירושלים, התפלל פעמים מספר בכותל המערבי, נפגש עם הרב קוק ועם רבני ירושלים וכן עם הנציב הבריטי העליון סר הרברט סמואל. באותה הזדמנות, בדק את האפשרות להתיישב בירושלים ישיבת קבע, הוא וחסידיו. באגרתו הידועה שכתב בשובו מנסיעתו זו, הוא כתב כך: "ז' אייר תרפ"א, על הספינה, עתה הנני להודיעכם את השקפתי בענייני ארץ הקודש... הנני שבע רצון מאוד בראותי כי יכולים גם לבוא אל המנוחה ולהתענג שם בדרכי היהדות כאשר הורנו אבותינו... ומי אשר חננו ה' יתברך בהון יוכל בלי שום ספק למצוא שמה פרנסתו במנוחה שלמה ולשמור היהדות כראוי."

הוא המשיך והפציר בחסידיו, שרבים מהם היו עשירים:

גם אלו שאין יכולים ואין חפצים להשתקע בארץ הקודש... דעתי... יפרישו כל אחד מהונו סכום מסוים ולקנות לו שם חבל נחלה והוא נושא פירות גם בעולם הזה (הדבר משתלם כלכלית)... ועשיתי מיד עם החבורה שבאתי עמה ואיזה מיקירי ירושלים השתתפות על יסוד חברת מניות וקנינו בעיר יפו חלקת אדמה כעשרים אלף אמה לבנות

שם בניינים וחנויות ובמשך שנה יגמרו הבניינים. לכן אקווה ואבקש שממני יראו וכן יעשו כי הגיעה השעה לעשות דברים ממשיים בפועל... ביקרתי את הנציב הרברט סמואל והבטיח שיסייע לחרדים שיבואו שם להתיישב להיות להם כל הזכויות שנתנו לחברות אחרות.

הרב תיאר את מפגשיו עם הערבים תושבי הארץ: "בעת שהלכתי בחוצות ירושלים במקום אשר סבבו התושבים הערבים בגמליהם, כמעט בכל מקום פינו עבורי הדרך ביראת הכבוד הלוואי שזוכה שתהיה מקצת מזה בכל המדינות".

בשנת תרצ"ה (1925), הגיע הרבי ארצה פעם נוספת והחליט להתגורר בירושלים בקביעות. בעקבות לחץ אדיר מצד רבבות חסידיו שנותרו בגולה, חזר זמנית לפולין במחשבה לשוב להתגורר בירושלים. בשנת תרפ"ו (1926), ייסד הרבי את ישיבת "שפת אמת" בירושלים. בשנת תרצ"ט (1939), בעת שהנאצים כבשו את פולין, היו הרב ומשפחתו בפולין. הנאצים ערכו מצוד אחר האדמו"ר ואף פרסמו את תמונתו בעיתונות הפולנית כדי ללכודו. בשתדלנות ובמאמץ של עסקנים, הצליחו לחלצו מגיא ההריגה עם חלק מבני משפחתו.

לאחר מסע ארוך ומפרך, הגיע הרבי לירושלים בשנת ת"ש (1940), הקים בה מחדש את החסידות והנהיג את חסידיו עד פטירתו בחג השבועות תש"ח (1948) – בעיצומה של מלחמת העצמאות. בתקופת הנהגתו, ייסד את תנועת "[אגודת ישראל](#)" ואת "[בית יעקב](#)", ייסד את העיתונות החרדית ודאג לעם ישראל באשר הוא.

הסיור בעקבות הרב מרדכי אלתר, הרבי מגור, פותח צוהר קטן אל עולמה הרחב של החסידות. הסיור עובר בבית הרב קוק, בישיבת "שפת אמת", בבית הכנסת "זהרי חמה", בתלמוד התורה "עץ החיים", בבית המדרש הישן ובמוסדות קהילת גור ובמרכז העולמי של חסידות בעלז.

פרטי המסלול

משך זמן המסלול : כ-5 שעות (ללא הנסיעה).

אורך המסלול : כ-4 ק"מ.

נקודת התחלה : בית הרב קוק, רחוב הרב קוק 9

נקודת סיום : מרכז עולמי חסידי בעלז, רחוב דובר שלום 6.

מגבלות

- בסיור בשכונות חרדיות, יש להקפיד על לבוש צנוע ולהתחשב ברגשות בתושבים.
- נכון להיום, מתקיימים שיפוצים במבנה של ישיבת "עץ החיים". אפשר לראות את שדרת החנויות שהייתה מקור מימון לישיבה ואפשר לראות את מבנה הישיבה ממגרש החנייה של שוק מחנה יהודה ברחוב כ"ח.
- הכניסה למרכז העולמי של חסידות בעלז נפרדת לגברים ולנשים, יש להיכנס בלבוש צנוע.

דגשי בטיחות

- יש לנקוט משנה זהירות בחציית כבישים.
- בשכונת מקור ברוך מדרכות צרות ולעתים חסרות.
- נכון להיום, בחלק מהרחובות מתבצע תהליך שיקום. יש לנקוט משנה זהירות בהליכה ולהיזהר ממפגעי בטיחות.

דרגת קושי : קלה, אינו בר-נגישות .

ציוד מיוחד : לבוש צנוע.

אתרים בתשלום : אין.

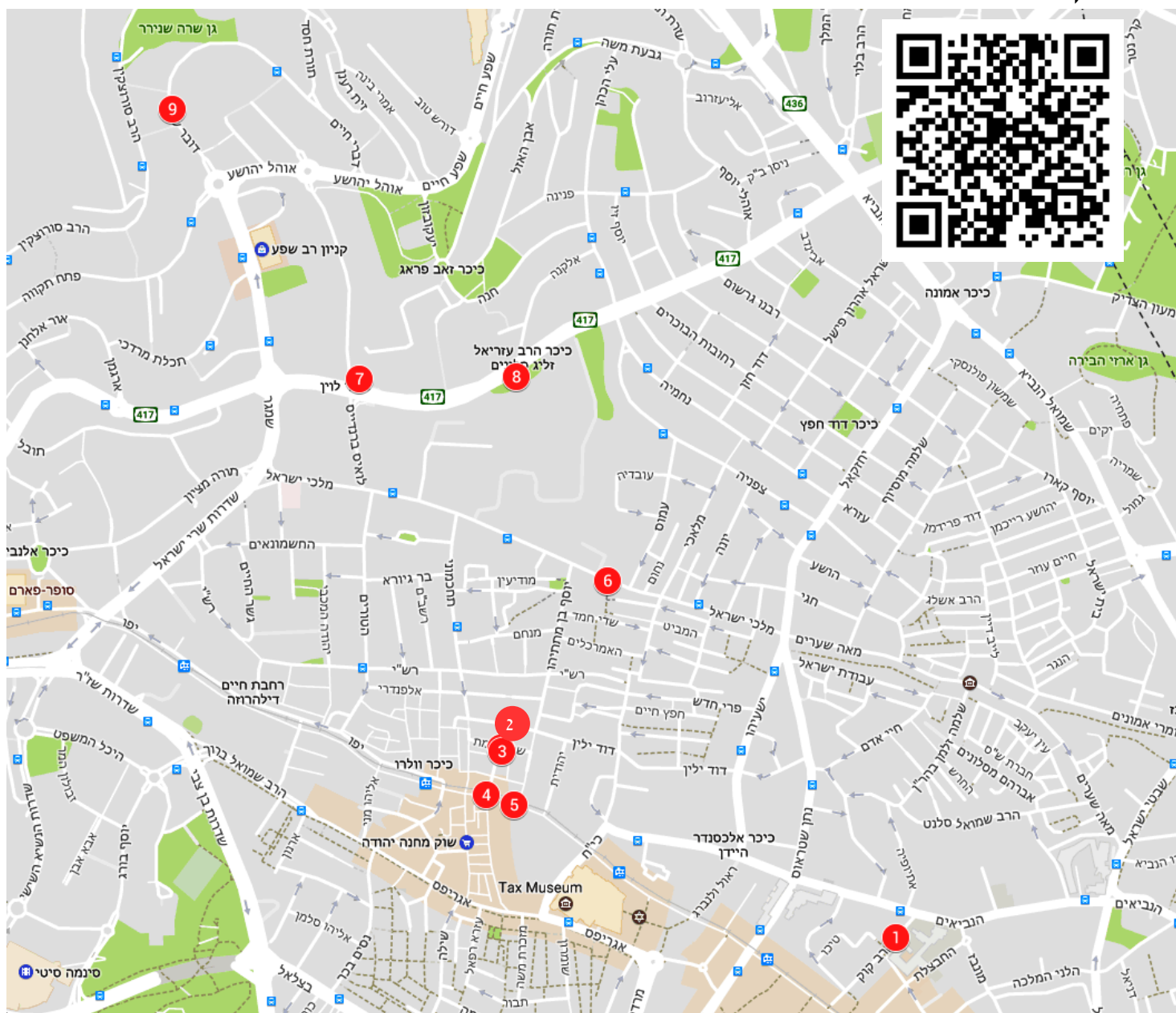
תיאור ההליכה המסלול

המסלול מתחיל **בבית הרב קוק (1)**, ברחוב הרב קוק 9. משם נרד ברחוב אל רחוב יפו ונפנה בו לכיוון צפון-מערב (ימינה). נחצה את רחוב כ"ח ונלך עד רחוב יוסף בן מתתיהו. נפנה צפונה (ימינה) ברחוב יוסף בן מתתיהו, וברחוב שפת אמת נפנה מערבה (ימינה) לבניין **ישיבת "שפת אמת" (2)** ברחוב יוסף שוורץ 10 פינת רחוב שפת אמת. בחצר הישיבה, נמצא קברם של **הרב מרדכי אלתר ושל בנו (3)**. נתקדם ברחוב דרומה אל בית הכנסת **"זהרי חמה" (4)** ברחוב יפו 92. מדרום לבית הכנסת ניצב **תלמוד התורה "עץ החיים" (5)**, ברחוב יפו 113. נפנה צפונה לרחוב יוסף בן מתתיהו ונתקדם בו עד רחוב שדי חמד. נפנה מזרחה (ימינה) וברחוב רלב"ח, צפונה (שמאלה) נעבור ליד בניין הפנימייה של הישיבה ונמשיך אל מבנה **ישיבת "פאר ישראל", שם שכן בעבר בית מדרש של חסידי גור (6)**, ברחוב רלב"ח פינת רחוב מלכי ישראל. נלך מערבה ברחוב מלכי ישראל עד רחוב ברנדייס, נפנה צפונה (ימינה) לכיוון רחוב ירמיהו ונלך

מזרחה עד לגשר. נחצה את הגשר לרחוב מנחת יצחק, אל תיכון וסמינר "בית יעקב" (7). נמשיך מזרחה אל המרכז העולמי של חסידי גור (8) ברחוב ירמיהו 3. נחזור על עקבותינו ונלך בכיוון מערב עד רחוב שמגר, נפנה בו צפונה (ימינה) ונצעד לאורך הרחוב עד "כיכר בעלז" והלאה אל המרכז העולמי של חסידות בעלז (9) ברחוב דובר שלום 6. כאן מסתיים המסלול.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

תיאור האתרים שבמסלול

בית הרב קוק (1), רחוב הרב קוק 9

בית הרב קוק, מתוך:
ארכיון "גנוז קידוש השם"
בבני-ברק

כל ימיו, השתוקק הרב אברהם מרדכי אלטר, ה"אמרי אמת", לעלות לארץ

ישראל ודחף את חסידיו לעשות כך. בשנת תרפ"א (1921), הגיע לביקור ראשון בארץ ישראל כדי לבחון אפשרות להעתקת מרכז החסידות לארץ ישראל. בין האנשים שפגש בירושלים היה הרב **אברהם יצחק הכהן קוק**.

באותה תקופה, ירושלים החרדית גילתה התנגדות עזה לרב קוק ולדרכו הציונית. הרב מרדכי אלטר התייחס בכתביו לפעילותו להשכנת שלום בין הפלגים:

על פי הידיעות היה נחשב הרב קוק כאילו היה רב נאור ורודף שלמונים ויצאו נגדו בחרמות וגידופים וגם מערכות העיתונים הביאו לפעמים ידיעות אלו שיצאו מצד אחד. אולם לא זו הדרך לשמוע רק צד אחד... הרב הגאון ר' אברהם קוק הינו איש אשכולות בתורה ומידות תרומיות, גם רבים אומרים כי הוא שונא בצע אולם אהבתו לציון עוברת כל גבול... והרבה התווכחתי עמו... התחלתי בשלום ופעלתי אצל הרב קוק... אח"כ נתראתי עם הרבנים הזקנים (החרדים בירושלים) שיבטלו את קול החרם והגידופים והם מוכנים ומזומנים לחתום על זה... אם היו באים לרב קוק בנחת בראשונה יכלו לפעול אצלו. (אוסף מכתבים, מכתב נ"ח, גם ב**אתר ישיבה**)

עוד אמר הרב מרדכי אלטר על הרב קוק: "סבור הייתי שאני בא לבקר רב, ולבסוף מצאתי כאן רבי... הוא לא רק יודע ללמוד, הוא שקוע בלימוד" (הרב נריה, "ליקוטי הראי"ה" ח"ב, עמ' 133, גם בתוך **האמת על הרב והרבי**, מאת הרב אליעזר מלמד, ערוץ 7). סופר כי הרב מרדכי אלטר הקפיד תמיד לבקר תחילה את הרב קוק ורק אחר כך את רבני העדה החרדית, על-אף שהיו מבוגרים מהרב קוק ועל-אף שהיו קשורים ל"אגודת ישראל", שהוא היה ממנהיגי הבולטים. כך נהג גם בשנת ת"ש (1940), כשהקפיד לבקר תחילה את הרב הראשי הרצוג ורק אחר כך את הרב דושינסקי מהעדה החרדית.

ישיבת "שפת אמת" (2), רחוב יהוסף שוורץ פינת רחוב שפת אמת

ישיבת "שפת אמת" הייתה ישיבה גבוהה וישיבת הדגל של **חסידות גור** בישראל.

בחורף תרפ"ו, 1926, ייסד כאן בעל ה"אמרי אמת" את הישיבה החסידית הראשונה. בשנתיים הראשונות לקיומה, עמד בראשה הרב מנחם מנדל כשר. הישיבה נקראה על שם אביו של הרבי, רבי יהודה אריה לייב, בעל ה"שפת אמת". הישיבה הוקמה כדי

לתת מענה לחסידי גור שכן בארץ לא היו מוסדות חינוך רבים, ואלו שהיו בה לא לימדו בשיטת הלימוד המפולפל שהייתה נהוגה בפולין.

הישיבה הייתה לישיבה המרכזית של חסידות גור, זאת גם בשל קרבתה לבית המדרש המרכזי ול**חצר הרבי**.

בתחילה, היה מבנה הישיבה בן שתי קומות והיו בו הישיבה, בית המדרש של חסידי גור בירושלים וכן דירת מגורים שבנה לעצמו הרבי לכשיגיע לגור בירושלים. לאחר פטירתו, התגורר בדירה זו בנו רבי פנחס מנחם, שנתמנה לראש הישיבה, הדירה משמשת עד היום את כלתו של ה"אמרי אמת", הרבנית ציפורה אלתר, אשת האדמו"ר בעל ה"פני מנחם".

בשנת תש"נ (1990), הוסיפו למבנה קומה מפני שהישיבה התרחבה. בנוסף, הנהלת הישיבה רכשה מבנים מעבר לכביש, בנתה בניין נוסף לישיבה והקימה גשר לחבר בין הבניין הישן לחדש.

בניית הישיבה ואחזקתה היו מטלה כלכלית קשה, ולכן תיקן הרבי את תקנתו המפורסמת – המתקיימת עד היום בכל בתי הכנסת של חסידי גור בעולם – שבקריאת התורה בשבתות ובחגים יברכו "מי שברך" נוסף עבור המורים והתלמידים שבישיבה, והעולה לתורה יתרום כסף לישיבה כפי יכולתו.

באגרת שכתב הרבי, הוא הביע משאלה שבבתי הכנסיות הגדולים של החסידות יגייסו לפחות דולר אחד בכל שבת, "ובזה יהיה סיוע הגון" (אוסף מכתבים, מכתב ס"ד).

פורים בחסידות גור, יוטיוב

בשנת תרפ"ז, ביקר ה"אמרי אמת" בישיבה בביקור נוסף שערך בירושלים. על ביקורו זה כתב: "מצאתי וראיתי יותר ממה שקיוויתי" (אוסף מכתבים, מכתב ס"ה). מילים המעידות כי זכה שחזונו יתממש, וכפי שאנו רואים, הוא ממשיך ומתקיים עד היום.

קבר הרב מרדכי אלתר ובנו (3), רחוב יהוסף שוורץ 10 (חצר הישיבה)

ה"אמרי האמת" לא רצה לבקר בהר הזיתים בגלל הכתוב שבביאת המשיח ייבקע הר הזיתים לשניים: "וְעָמְדוּ רִגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מְקֻדָּם וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים מִחֲצָיו מִזְרָחָה וְיָמָה" (**זכריה יד, ד**).

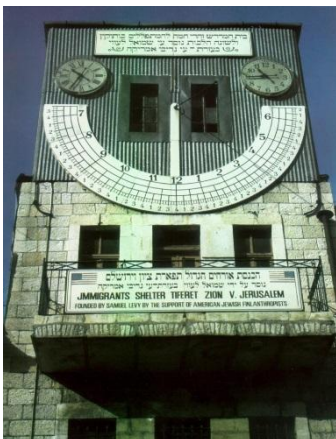
הרבי האמין שביאת המשיח יכולה להיות בכל רגע נתון וחשש שבעומדו על הר הזיתים יגיע המשיח וההר ייבקע והוא ייפול ויינזק. עם זאת, הוא קנה לעצמו חלקת קבר בהר הזיתים מפני שכתוב ששוכני הר הזיתים יקומו ראשונים בתחיית המתים (פסיקתא דרב

כהנא). בעל ה"אמרי אמת" נפטר בחג השבועות תש"ח (1948), בעיצומה של מלחמת העצמאות. הר הזיתים לא היה בידיים ישראליות בזמן המלחמה, ובנוסף ההפגזות הרבות מנעו אפשרות של עריכת לוויה בהר. לכן החליטו בניו לקבורו זמנית במוצאי חג השבועות בחצר ביתו, שהיא גם חצר הישיבה, עד שתהיה

אפשרות להעבירו לקברו המיועד בהר הזיתים. מסיבה זו לא הוקמה מצבה על קברו. בפועל, בנו וממלא מקומו, האדמו"ר [רבי ישראל אלתר](#) (המכונה על שם כתביו שיצאו לאור לאחר פטירתו ה"בית ישראל"), דחה את העברת עצמות אביו להר הזיתים ולכן הרבי קבור כאן עד היום. לצדו קבור בן זקוניו, הרב פנחס מנחם אלתר (המכונה בעל ה"פני מנחם" על שם ספרו, שהיה חבר מועצת גדולי התורה של "[אגודת ישראל](#)" ויו"ר האגודה), שהתגורר בדירת אביו לאחר פטירת אביו ושכל חייו שאף להיקבר לידו. גם על קבר הבן לא הונחה מצבה משום כבוד האב. שאר בני המשפחה נקברו במערה המשפחתית בהר הזיתים. ליד הקברים, בנה מנהל הישיבה, הרב יוסף לייב אלתר, גדר העשויה כדגם בית המדרש של ה"אמרי אמת" בגור שבפולין. במשך השנים, הלכה הישיבה והתרחבה, ולכן הוחלט לרכוש שטח נוסף ולהקים אגף נוסף לישיבה. בדרכנו לאגף החדש, נציץ אל שני מבנים מוכרים באזור אשר אינם קשורים לחסידות גור אולם הם חלק מהנוף הייחודי של האזור.

[בית הכנסת "זהרי חמה" \(4\), רחוב יפו 92](#)

בית שעון השמש הוא אחד המבנים יוצאי הדופן בירושלים. בזמנו, היה הבניין הגבוה ביותר בירושלים שמחוץ לחומות. שמואל לוי, יהודי ממוצא רוסי שעלה לירושלים מארצות-הברית הקים את הבית

בראשית המאה ה-20 כבית מלון "הכנסת אורחים תפארת ציון וירושלים" לרווחת העולים לירושלים כדי להקל עליהם את תחילת דרכם בארץ. שמואל לוי גייס כספים ובנה בית בן שלוש קומות ועלית גג בה הוקם בית הכנסת "זהרי חמה". בראש הבניין היה מגדל עץ שאליו עלו צופים עם שחר לזהות את הרגע שבו השמש מפציעה, ואז היו מתחילים בתפילה. כך נכתב בעיתון "[השקפה](#)" באותם ימים: "ובירושלים ששון ושמחה ליהודים, כי עוד מוסד אחד נכבד נוסף לנו הראשונים. ברחוב יפו, באחד המקומות היותר גבוהים אשר סביב העיר, בית חדש נבנה ובגובהו הוא מתנוסס על פני כל העיר. וכבר עומדות שלוש קומות בנויות אבן וממעל להן שתי עליות עשויות עץ, ועוד יד הבונים נטויה להגביהו" (בערך "[זהרי חמה](#)" בוויקיפדיה).

את שעוני השמש שהוצבו על הבית, בנה ר' משה שפירא, חניך ישיבת מאה שערים שלמד את חכמת גרמי השמים מספרי הרמב"ם, הגר"א מווילנה ואחרים. הוא התקין בראש הבניין שעון שמש ומעליו שני שעונים מכניים

לזמנים שהשמש נסתרת. לשעון השמש הייתה מערכת מראות לקליטת אור השמש, ובדיוק ברגע הנץ, האיר בית הכנסת באור יקרות, וכך ידעו המתפללים

להתחיל להתפלל תפילת שמונה עשרה: "בזהרי חמה רגילים היו בתפילת הנץ, ואלהיו המכוון (החזן) מתפלל כדרכו בלא להסתכל בשעון כלל. וכשהוא אומר גָּאֵל וְשֹׁמֵר, תכף מציצה עליהם החמה ועומדים להתפלל. דומה שהחמה כבר פרשה את חופתה האדומה על פני המזרח ומתאוה היא להופיע בכל הדרה, אלא שממתנת היא עד

["זהרי חמה"](#), יוטיוב

שתשמע את אליהו המכוון אומר גַּאֵל יִשְׂרָאֵל, ואז זורחת" (חיים סבתו, "כעפעפי שחר", פרק ראשון, בערך **"זהרי חמה" בוויקיפדיה**).

ב-1941, נפגע הבניין בשרפה והוא נותר מוזנח וריק מדיירים עד שעיריית ירושלים שיפצה אותו ב-1980.

תלמוד תורה "עץ החיים" (5), רחוב יפו 113

בי"ח בסיוון ה'תר"א (יוני 1841), ייסד **הרב שמואל סלנט** את תלמוד התורה "עץ החיים". סמוך לתלמוד תורה הוקם בית החולים "ביקור חולים". הרעיון בהקמת שני המוסדות היה להביא מזור לנפש ולגוף. בתחילה, פוזרו כיתות לימוד בחדרים בעיר

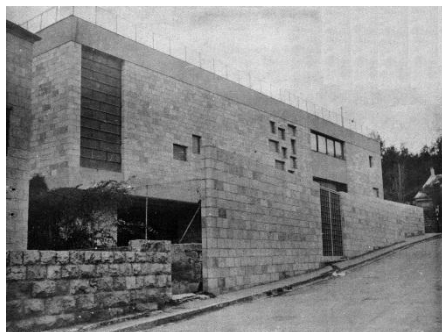
העתיקה, ורק בשנת 1857 רוכזו התלמידים לקבוצת מבנים סמוכים בחצר **בית כנסת "החורבה"**, לצד בית הדין של ירושלים, ולתלמוד תורה ניתן השם "ישיבת עץ החיים". עם נפילת הרובע בתש"ח (1948), הועתק תלמוד תורה "עץ החיים" לכאן. בתחילה, התקיים תלמוד התורה על כספי תרומות, אך כשעבר לרחוב יפו, נבנה מתחם חנויות במטרה שישמש מקור הכנסה לישיבה. חלק מהחנויות פונות לשוק

מחנה יהודה. כן הוקמה **שכונת עץ חיים**, הסמוכה היום לגשר המיתרים,

כדי שדמי השכרת הדירות שבה יהיו מקור הכנסה נוסף. במוסד זה למדו והתחנכו ילדי **קהילת הפרושים** בירושלים הכינוי "פרושים" הוענק לתלמידי הגר"א (הרב הגאון הרב אליהו, הידוע גם בכינויו הגאון מווילנה) שעלו לארץ ישראל בתחילת המאה ה-19 ולצאצאיהם בקרב אנשי היישוב הישן. הם נקראו "פרושים" משום שפרשו מהעדה האשכנזית החסידית בשל **התנגדותם לחסידות** והקימו מוסדות קהילה עצמאיים. הרב שמואל סלנט היה רב העדה וגם רב העיר ירושלים במשך שנים רבות. בתקופתו, גברה השפעת עדת הפרושים בעיר על השפעת הקבוצות האשכנזיות החסידיות. מאז שנות השמונים של המאה ה-20, נכלל מבנה הישיבה ברשימת המבנים המיועדים לשימור בירושלים. בשנת 2008, נמכר המתחם בתנאי שבעליו ידאג לשימור מסוים של המבנה ההיסטורי.

ישיבת עץ החיים ברחוב יפו - ויקיפדיה

ישיבת "פאר ישראל" – בעבר בית המדרש של חסידי גור (6), רחוב מלכי ישראל פינת רחוב רלב"ח

בעקבות הגידול הדמוגרפי של קהילת חסידי גור בארץ ובעולם, נעשה בית המדרש הראשון צר מהכיל את כל הלומדים, והאדמו"ר בעל ה"בית ישראל", בנו וממלא מקומו של ה"אמרי אמת", רכש שטח כאן ובנה בית מדרש חדש. לצד בית המדרש, נבנתה דירה עבור האדמו"ר, עזרת נשים וגלריה לבחורים שלא היו נשואים. בשנת תש"כ (1960), נחנך בית המדרש שלפנינו. החסיד

בית המדרש ברחוב רלב"ח לפני ההרחבה

הרב לייבל רייכברד רכש את בניין המגורים הסמוך לבית המדרש בשנת תשמ"ט (1989). הדירות בבניין נהרסו ובית המדרש הורחב לשטח שהתפנה. בשנת תשנ"ז (1997), גם הרחבה זו לא הספיקה עוד ולכן עברו לבית המדרש החדש במתחם ברחוב ירמיהו, שם נמצא היום המרכז העולמי של חסידי גור ולשם נגיע בהמשך.

כיום, בית המדרש הישן משמש כולל לאברכים, "כולל בית ישראל". שאר אגפי הבניין, כולל ההרחבה החדשה, הוסבו לישיבה חדשה, "פאר ישראל", הקרויה גם היא על שמו של המייסד רבי ישראל אלתר, בעל ה"בית ישראל", בנו של ה"אמרי אמת".

תיכון וסמינר "בית יעקב" (8), רחוב ירמיהו פינת רחוב מנחת יצחק (אפשר לראות את המבנה מהגשר)

בית הספר החרדי לבנות "בית יעקב" הוקם בפולין בשנת תרע"ז (1917) והיה לימים לרשת חינוך "בית יעקב", הכוללת בתי ספר ברחבי העולם כולו. עד הקמת בית הספר, למדו בנות מבתים חרדיים בביתן או

במוסדות פולניים כלליים. התחזקות תהליך החילון וריבוי מקרי הפנייה לרכישת השכלה כללית הדגישו את הצורך במוסד חינוכי שיתאים לציבור האורתודוקסי בפולין. בית הספר הראשון הוקם בקרקוב ביוזמת **שרה שנירר**, בת למשפחת **חסידי מבעלז**, חלוצה שיצרה מהפכה בעולם החרדי. דעותיה נחשבו מהפכניות, אך משהבינו שהאלטרנטיבה מסוכנת בהרבה, קיבלה את תמיכתם של הרבי מבעלז, **הרב ישראל מאיר כהן** – "החפץ חיים", והרב מרדכי

אלתר, הרבי מגור. האחרון אף הביע דעתו בשאלה שהופנתה אליו ביחס לאדם שהשכיר מקום להפעלת בית הספר, וכך כתב: "הייתי שמח אילו דבר כזה היה מתבצע בביתי אני" (בערך **"בית יעקב"** בויקיפדיה).

שנירר פיתחה תיאוריה מודרנית שלפיה בחורות חרדיות צריכות להיות צנועות וחסודות, ועם זאת משכילות, ועליהן להתערות בשוק העבודה ולהתקדם. תלמידתה של שנירר, המחנכת יהודית גרינפלד, תיארה את המצב במשפחה היהודית של אז:

והנה מתקרבים הימים הנוראים (חגי תשרי), הרכבות נוסעות לערים מלאות עד אפס מקום. אלפי חסידים נוסעים לשהות במחיצת רבם. אנו, הנשים והבנות, נשארות בבית עם הפעוטות. ריק הוא חגנו, מנוער מכל תוכן. מעולם לא למדנו על משמעות הפנימית של החג. כזו היא תמונת הבית בפולין. הגברים נתונים בעולם הרוח, והבנות בריקודים עליזים. הן מביטות בהערצה אל העולם הרחב, הפרוץ, חסר הרחמים. (אהרון קריב, **המהפכנית הפמיניסטית ששינתה את פני היהדות החרדית**, חדשות וואלה)

בכמה שנים, התפתחה יוזמתה של שרה שניר, שכללה גם סמינר למורות (הוקם בתרפ"ב, 1922), לרשת חינוך ענפה של מאות מוסדות "בית יעקב" שהוקמו בעיירות ובערים שונות בפולין. בשנת 1935, שנת פטירתה של שניר, היו בפולין 250 בתי ספר של "בית יעקב", שבהם למדו יותר מ-35 אלף תלמידות. מפעל אדיר זה נהרס עם הכיבוש הנאצי ועם השמדת יהדות פולין ואתו נמחקה גם מורשתה הרוחנית של שניר, אך תלמידות רבות של שרה שניר שרדו והן רקמו מחדש את מורשתה של שרה שניר. גם בארץ ישראל, קמו בתי ספר של הרשת, ובשנת תש"ב, 1942, אימצה "אגודת ישראל" את הרשת והיא מנהלת אותה במסגרת החינוך העצמאי בישראל.

עד לפני כ-20 שנה, בנות חסידות גור למדו במסגרות "בית יעקב". עם הגידול הדמוגרפי של החסידות, נוסדו תיכון וסמינר שבהם בנות הקהילה מתחנכות ברוח החסידות. במקום זה, נמצא תיכון לבנות מכיתה ט'-י"ב וכן סמינר לבנות. בסמינר, הבנות לומדות הוראה לצד מקצוע נוסף: הנדסאות תוכנה, גרפיקה, יעוץ מס ועוד. במוסד זה, מתחנכות בנות הקהילה בלבד. רובן מתארסות ונישאות לבחורים חסידי גור מיישובות ברחבי הארץ בגיל 18-20.

מול "בית יעקב", נמצא תלמוד תורה גור לבנים (ברחוב ירמיהו 7) ובו מתחנכים ילדים בני 3-13 שנים.

המרכז העולמי החדש של חסידי גור (9) - רחוב ירמיהו 3 בשטח "שנלר"

בשנת תשנ"ז (1997), לאחר שבית המדרש שברחוב רלב"ח נהיה קטן מהכיל את כל הלומדים, הועבר בית המדרש לכאן, אל מבנה רחב ידיים שבו אולם תפילה המכיל כ-15,000 איש וחדר אוכל עבור כ-10,000 סועדים אשר אין להם כתובת להתאכסן בה בירושלים בימי חג ומועד.

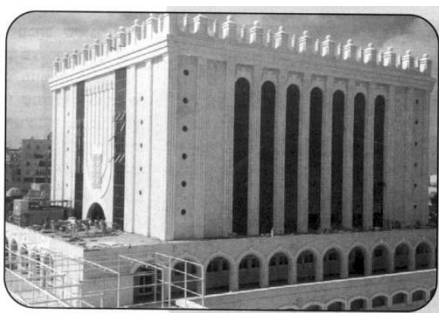

במרוצת השנים, נהיה המקום למרכז העולמי של חסידי גור והוא שוקק חיים 24 שעות ביממה. המקום משמש מוקד משיכה טבעי להמוני חסידים מכל העולם, בעיקר בערבי חגים, שאז אלפי חסידים באים החל משעות הבוקר המוקדמות לשהות במחיצת האדמו"ר בימי החג.

הדמיה של המרכז החדש

במקום זה, נערכות חתונות צאצאי האדמו"ר. הקומה למטה משמשת אז אולם עבור הנשים, הנכנסות אליו

מרחוב זה, בעוד הגברים חוגגים בקומת בית המדרש למעלה, שאליה הם נכנסים מרחוב מלכי ישראל. בשל הריבוי הטבעי של אוכלוסיית חסידות גור (נכון להיום, מדי שנה בשנה נולדים 1,500 תינוקות בחסידות גור ונערכות כ-500 חתונות), נהיה גם מקום זה צר מהכיל את כל הבאים בו, ולכן התקיימה אסיפה בחודש סיוון תשע"ו (2016), בערב חג השבועות, נערכה מגבית והוחלט להרחיב את בית המדרש עוד. לאחר ההרחבה הנוספת, המקום יהיה בית הכנסת הגדול בעולם. יש הטוענים שגם כיום, בגודלו הנוכחי, זהו בית הכנסת הגדול בעולם.

המרכז העולמי של חסידי בעלז (10), רחוב דובר שלום 6

בית המדרש שמולו אנחנו ניצבים הוא סמל למימוש הפסוק: "עָזְרִי וְצַמְּרֵת יָהּ וַיְהִי לִי לְיִשׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנְהוּ" (שמות טו, ב). את בית המדרש הקים האדמו"ר מבעלז, רבי שלום

רוקח. אבן הפינה לבניין הונחה ביום י' בסיון תשמ"ד (1984), והוא נחנך בשנת תש"ס (1990).

חסידות בעלז נוסדה בתחילת המאה ה-19 בעיירה בלז שבגליציה, והיום היא

אחת מחמש החסידויות הגדולות בעולם והשנייה בגודלה בארץ.

מבנה המרכז גדול ומפואר ומזכיר את עיצוב בית הכנסת בעיירה בעלז.

בצמוד לו נמצא ביתו של הרבי. המרכז מכיל את מוסדות החסידות: בית המדרש המרכזי, בית הדין של החסידות, משרדה, מקוואות המשמשים את החסידים, בתי כנסת לשימוש יומיומי, אולם טישים המכונה "די גרויסע

שטוב", כפי שנקרא כבר בגליציה בפי החסידים, באר לתשליך, אולם

שמחות לשימוש החסידים ועוד. סביב בית המדרש, בנויה קריית בעלז,

שבה מתגוררים כאלף חסידים. אדמו"רי בעלז וחסידיה היו ידועים

כשמרנים וקיצוניים בהשקפת עולמם ובלבושם. על-פי החסידות, עיקר עבודת החסיד היא להיות ירא

שמים ולהיות שקוע בלימוד התורה. חסידי בעלז נוהגים לכרוך את הפאות סביב

האוזניים. מקור המנהג הוא שבגלות היה נהוג להסתיר את הפאות מפני עינא

בישא ומחשש להתנכלויות. כיום, האדמו"ר מעודד את בני הדור הצעיר להותיר

את הפאות בצורתן הטבעית. סימני הכר חזותיים נוספים של החסידות הם

האבנט השחור שאותו החסידים כורכים דרך קבע, השטריימל שאותו החסידים

הנשואים חובשים בשבתות, וכן הגרביים השחורים המשוכים עד

לברכיים. בחגים (ובשמחות נישואין) לובשים החסידים גרביים לבנות.

ציור של בית בית המדרש
הישן, בעיירה בלז, מתוך:
ויקיפדיה

בית הכנסת של חסידי בעלז –
יוטיוב

ביבליוגרפיה מומלצת

- אלטר, אברהם מרדכי (תרצ"ז), **אוסף מכתבים**, ורשה.
- ברומברג, אברהם יצחק (תשכ"ו), **מגדולי התורה והחסידות**, ירושלים.
- גבאי ומנהלי חברה קדישא בעיה"ק ירושלים (תרס"ג), **קונטרס חסד ואמת**, ירושלים, עמ' 7.
- לוי, יהודה לייב (תשל"ז), "אדמו"רי גור", **המודיע**.
- מינץ, בנימין (תש"י), **רבינו זצ"ל מגור**, תל-אביב.
- סורסקי, אהרון וסגל, אברהם מרדכי (תשע"ז), **ראש גולת אריאל**, עמודי האור.
- צישינסקי, בערל, **ימי מגורי**.
- קרויאנקר, דוד, **אדריכלות בירושלים**, עמ' 320-321.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- **בין אמת קוצקאית להרמוניה אחדותית** – גישתו החינוכית של ה"אמרי אמת" מגור ויחסו לחילון, נתנאל לדברג, קובץ PDF.
- **השושלות החסידיות והטקסטים שבפיהן** – יעקב מזור, **בחדרי חרדים**.
- **חינוך תיכוני לבנות חרדיות** – אנשים ישראל, המדריך לחברה הישראלית.
- **חסידיות בפורים** – כ-14 דקות, יוטיוב.
- **חסידות בעלז** – אנשים ישראל, המדריך לחברה הישראלית.
- **חסידות גור** – כ-14 דקות, יוטיוב.
- **חתונת העשור בעולם החרדי – חתונת נכדו של האדמו"ר מבעלז** – סיוון רהב-מאיר, כ-2 דקות, חדשות ערוץ 2.
- **מאפייני לבוש של גברים בחברה החרדית** – אנשים ישראל, המדריך לחברה הישראלית.
- **פורים טיש בעלז** – כ-7 דקות, יוטיוב.